

BALKAN JEOPOLİTİĞİ VE İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA BALKANLAR

Güney Ferhat BATI (Ögr. Gör.)

Kıbrıs Amerikan Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bölümü,

guneyferhat26@gmail.com

Atıf:

BATI Güney Ferhat (2021). "Balkan Jeopolitiği ve İkinci Dünya Savaşında Balkanlar",
Ulusam Türkiye Politik Çalışmalar Dergisi", 1(1): 49-57.

Geliş tarihi/Arrival date: 05.08.2021

Kabul tarihi/Acceptance date: 10.09.2021

Özet

Balkanlar tarihsel olarak geçmişten günümüze ve geleceğe her zaman önem kazanan bir bölge oldu ve olacaktır. Balkanlar tarih boyunca dünyanın en hareketli coğrafyalarından birisidir. Bölgede niceliksel olarak (devletçikler) küçük ve farklı ulusların çokluğu ile dinsel ve kültürel ayrışmaların keskinliği sonucu çatışmalarda yoğun olmuştur. Bu farklılıklar Balkan uluslarını sürekli bir mücadele içine çekmiştir. Balkanlar içinde bulundurduğu dinamikleriyle çevresindeki bölgelere/ülkelere de sirayet etmektedir. Balkanların dil, din ve ırk olarak çoklu çeşitlilik yaşaması, bu topraklar üzerinde şiddetli çarpışmaların, çatışmaların ve savaşların yaşanmasından kaynaklı olması belirleyici olmuştur. Balkanlar için kaos hiçbir dönem eksik olmadı, olmayacaktır. Balkanlar gerek kara gerekse deniz jeopolitik gibi teoriler içerisinde de stratejik bir konumda bulunmaktadır. Balkanlar jeopolitik konumu, karmaşık (kozmpolit) etnik yapısı ve küresel güçlerin çekişmelerine sahne olmasından kaynaklanan özellikleri sebebiyle her daim büyük bir öneme haiz olmuştur. Balkan Yarımadasına baktığımızda fazlasıyla stratejiktir; doğusunda Karadeniz, güneyinde Ege ve İyon denizi, Batısında Adriyatik denizi ve kuzeyinde Orta Avrupa olarak vücut bulmaktadır ve lakin Türkiye'deki Trakya bölgesi buna dâhildir. Balkanlar, Soğuk Savaş dönemi boyunca Doğu ile Batı arasında bir tampon bölge niteliği kazanmıştır. Bu bağlamda, devamlı olarak dengelerin bozulup yenilerinin kurulduğu bir yer olmuştur. İkinci Dünya Savaşında Balkanlar kıtada savaşın çarpıcı yanlarını yaşamış ve farklı kimlik siyasetine sahip ülkelerin çoğunluğu bu bölgede bir kıvılcımla dağılmıştır, bu ister istemez Balkanların "Barut Fıçısı" denmesinin altında yatan nedendir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Balkanlar da belirgin bir şekilde sınırların değiştiğini ve bazı ülkelerin topraklarının küçüldüğünü bazılarının ise tarihin tozlu sayfalarında yer aldığını görebilmekteyiz. Bu çalışmanın Balkan jeopolitiği ve İkinci Dünya Savaşı sonrası dinamiklerinin bölgede yarattığı boyutlarıyla değerlendirilerek analiz edildiğini ifade etmek yerinde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Jeopolitik, Balkanlar, İkinci Dünya Savaşı, Yugoslavya*

Abstract

Historically, the Balkans has been and will always be a region that has gained importance from the past to the present and the future. The Balkans has been one of the most active geographies in the world throughout history. As a result of the multitude of small and different nations quantitatively (statelets) in the region, and the sharpness of religious and cultural divisions, conflicts have been intense. These differences have drawn the Balkan nations into a constant struggle. With the dynamics it has in the Balkans, it also spreads to the surrounding regions/countries. The fact that the Balkans experienced multiple diversity in terms of language, religion and race, and that it was caused by violent clashes, conflicts and wars on these lands, has been decisive. Chaos has never been lacking for the Balkans, and it never will be. The Balkans are also in a strategic position within theories such as land and sea geopolitics. The Balkans has always been of great importance due to its geopolitical location, its complex (cosmopolitan) ethnic structure and its characteristics arising from the conflicts of global powers. When we look at the Balkan Peninsula, it is very strategic; It is embodied as the Black Sea in the east, the Aegean and Ionian seas in the south, the Adriatic Sea in the west and Central Europe in the north, but the Thrace region in Turkey is included in this. The Balkans became a buffer zone between East and West during the Cold War period. In this context, it has always been a place where balances are broken and new ones are established. During the Second World War, the Balkans experienced the striking aspects of the war on the continent and the majority of the countries with different identity politics dispersed in this region with a spark, this is the reason why the Balkans are called "Powder Keg". After the Second World War, we can see that the borders in the Balkans have changed significantly and the lands of some countries have shrunk, while others are in the dusty pages of history. It would be appropriate to state that this study has been evaluated and analyzed with the dimensions created by the Balkan geopolitics and post-World War II dynamics in the region.

Keywords: *Geopolitics, Balkans, World War II, Yugoslavia*

1. Balkanlar ve Jeopolitiği

Coğrafi olarak Balkanların için şöyle denilebilir; Avrupa Kıtası'nı oluşturan coğrafyanın güney bölümünde yer aldığıdır. Bu sebeptendir ki bazı araştırmalarda Balkanlar için Güney Doğu Avrupa kavramı kullanılabilir. Balkan coğrafyasının kuzey sınırını, Avrupa'nın orta hattını doğu-batı istikametinde ikiye bölen Tuna ve Sava nehirlerinin oluşturmaktadır. Balkan Yarımadası olarak da adlandırılan bu bölge, Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Sırbistan, Kosova, Karadağ, Makedonya, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Moldova gibi ülkelerin sınırlarıyla tarif edilebilir. Bu sınırlar itibariyle oluşturulan bölge, böyle tarif edilmesinden farklı olarak, coğrafi sınırlandırmadan ziyade ülkelerin sınırları gösterilerek sınırlanmış bir Balkanlar olarak da tarif edilebilir. Bu sınırlandırmaya göre Balkanlar kuzeybatıdan İtalya, kuzeyden Avusturya ve Macaristan, kuzey ve kuzeydoğudan Ukrayna, güneyden de Yunanistan ve Türkiye ile çevrildiğini söylemek mümkündür (Britannica, 2016).

İtalya'nın %0,2'si, Slovenya'nın %27'si, Romanya'nın %9'u Balkan coğrafyası toprakları içerisinde kalmaktadır. Balkanların batı tarafı Adriyatik denizine, doğusu tarafı ise Karadeniz sınırına tekabül etmektedir. Güney sınırı, Türkiye'nin Batı Trakya tarafına uzanmakta, toplum yüzölçümünün %27'sine tekabül eden kısmını ise Yunanistan oluşturmaktadır. Bu özellik Balkanlar'a, güney kısmında Ege ve İyon denizleri hattından Akdeniz'e çıkış üstünlüğü de elde etmesini sağlamaktadır (Karpas, 2003: 16).

Balkan Yarımadası, Türkiye'nin toprakları içerisinde yer alan Trakya Yarımadası olmak üzere, Arnavutluk, Bulgaristan, Yunanistan, Bosna-Hersek, Sırbistan, Karadağ, Kosova, Hırvatistan, Slovenya, Kuzey Makedonya ve Romanya

ülkelerini de kapsamaktadır. Türkiye'nin toprakları olan Trakya Yarımadası, 23.764 kilometre kare yüzölçümüyle Balkan Yarımadası'nda bulunmaktadır. Türkiye'nin bulunduğu sınırlar göz önüne alındığında bir Balkan ülkesi olmadığını belirtebiliriz. Balkan ülkelerinin toplam yüzölçümü 764.628 kilometre kare'dir. Buna Trakya toprakları da dâhil edildiğinde 788.392 kilometre kare'yi bulabilmektedir. Balkanların dokuz ülkesinin 1995 yılı itibari ile toplam nüfusu 69,4 milyon olarak belirtilmişken, on yıl sonra yani 2005 yılında toplam nüfus 67,4 milyona düşmüştür ki bu durum bizlere Balkanlar'ın jeopolitik olarak sıcak bir çatışma bölgesi olduğunu göstermektedir. Bu çatışma ortamının getirdiği sonuçlar, bölgenin hızlı bir şekilde dışarıya göç vermesine neden olmaktadır. Tabii ki Balkan ülkelerinin doğurganlık azlığı da nüfusun azalmasına etki etmiştir. Tarih 2008 yılını gösterdiğinde Balkanlarda bağımsız ülke sayısı on bir gibi bir sayıya ulaşmıştır artık. Bu on bir ülkenin toplam yüzölçümleri 764.628 kilometre kare, nüfusları da 69.963.941 kişiye kadar artmıştır (Özey, 2013: 271)

Balkanlarda ki iklimsel kuşağa bakıldığında, bunu beş iklim bölgesi olarak inceleyebiliriz. Birinci iklim bölgesi olarak; Ege Adaları, Peroponesas, Yunan Yarımadası'nın kuzey sınırları ve Arnavutluk kıyısındaki dar bir şeridi içine alan kısımdır. Bu kısım için toplam yağışın dörde birinin nisan ve eylül aylarında görüldüğü ve kış sıcaklıklarının 9-10 derece'nin altına düşmediği belirtilebilir. Tropikal meyvelerin yetiştirilmesine uygun iklim koşulları görülmektedir. Ilıman kış mevsimi olan Dalmaçya kıyısı ikinci bölgeyi oluşturmaktadır. Bu ikinci kısım için soğuk kuzey rüzgârlarına açık ve kuzeye doğru iklimin hızlı bir şekilde değişkenlik gösterdiği söylenebilir. Kuzey Makedonya'nın güney ve doğu bölgeleri, Batı Trakya'nın da üçüncü bölgeyi oluşturduğu söylenebilir. Soğuk kuzey

rüzgârları nedeniyle kışlar soğuk geçer ve yazlar sıcak olur, yağışın genellikle bol şekilde süreklilik gösterdiği söylenebilir. Bu kısımda iklim sayesinde pamuk, pirinç, tütün, mısır ve haşhaş gibi ürünler yetiştirilir. Dördüncü bölge olarak; Selanik'ten kuzeye doğru ilerledikçe Akdeniz iklimi yerini artık Orta Avrupa iklim koşullarına bırakıyor. Bu kısımda soğuk kışlar, ılık yazlar, yıl boyu düzenli yağışlar görülebilmektedir. Yağış miktarı kuzeybatıda Bosna-Hersek ve Sırbistan'da artarken, doğuya doğru gittikçe azalış göstermektedir. Beşinci bölge olarak; Doğu Trakya ve Bulgaristan kuru ve güneşli bir yaz mevsimi geçirmekte, aynı zamanda bu iki bölgede bulunan ovalarda buğday yetiştirildiği görülebilmektedir. Balkan Yarımadasının kuzey ve kuzeydoğunun sert rüzgârlarına açık olduğu görülür. Batı kıyılarında dağlar ise, yumuşak deniz etkisini bir set gibi iç bölgelere girmesini engelleyebilmektedir (Selver, 2003: 23).

Akdeniz'in üçüncü büyük yarımadası konumunda bulunan Balkan Yarımadası'nın bulundurduğu Karpat ve Balkan Dağları Avrupa'dan Asya'ya ve Asya'dan Avrupa'ya geçit olma konusunda kolaylıklar sağlamaktadır. Bu kolaylığı verdiği içindir ki, tarihte yıllarca Balkan Yarımadası doğu ile batı arasında bir engel teşkil etmemekte, fiziksel ve manevi bir köprü görevi görebilmektedir. Bunun sonucu olarak istila yapmak isteyen milletler, kolaylıkla Balkanlara sahip olabilmıştır (Sander, 1969: 2-3).

Balkan Yarımadası denildiğinde en büyük özelliği dağlık bir yapı oluşturmasıdır. Balkan yarımadasında ki dağlar hakkında şöyle diyebiliriz; Dinar Alpleri, Karpatlar, Balkanlar ve Rodop dağları diye sıralanabilir. Batı blokta Alp dağlarının devamı olan Dinar dağları, Adriyatik Denizi kıyısını takip ederek güneye doğru indiği belirtilebilir. Dinar kıvrımları, batıda ve güneyde Şar, Pindus ve Peloponnes dağlarını birleştirmektedir.

Bu kıvrım dağları Adriyatik kıyılarında yer almaktadır. Kalker bloklardan oluştuğu söylenebilir. Bu dağların yüksekliklerine bakıldığında ise, 1200 ile 2400 metreye ulaşan rakımları vardır (Özey, 2013: 264).

Balkanların dağlarla bilinen bir bölge olduğunu, bu dağlık bölgenin her yöne geçiş verebilen vadilerden daha az belirleyici bir niteliği olduğunu söyleyebiliriz. Balkanlarda yollar üç kola ayrılmış bir biçimdedir. Rusya'dan gelen sağ kol, Viyana'dan gelen orta kol ve antik Roma'nın "via egnatia" adında ki sol kol diye ifade edilebilir. Sağdan gelen yol, dağlardan çok nehirlerle kesilir. Orta yol için Viyana ile Belgrad arasında Tuna boyunu izlediği söylemek mümkündür. Soldan gelen yol en zor olanı denilebilir, çünkü kıyıya paralel olarak uzanır ve birçok vadi tarafından kesilen Dinar Alplerini aşılmasını zor kıldığından dolaydır (Yerasimos, 2015: 46-48).

Balkan yarımadası üç ana eksen üzerinde işleyen bir yol üzerinde bulunmaktadır. Birincisi, kuzeydoğu istikametinden Balkanlara giriş olan Dinyester, Prut ve Tuna nehirlerini aşarak doğuya doğru uzanan güzergâh olduğudur. İkincisi, Balkanların orta kısmından Tuna Nehri'ni takip ederek Belgrad üzerinden Batı Avrupa'ya uzanan güzergâh olduğudur. Bu yol aynı zamanda Vardar Vadisi'ni izleyerek Selanik'e, diğer yandan Balkan geçidini aşarak Meriç Vadisi üzerinden Edirne'ye bağlantıyı sağlayan yerdir. Üçüncüsü, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusundan uzanan güzergâh olduğu söylenebilir. Bu üç yol, binlerce ve yüzyıllarca yılı geride bırakmasına rağmen, hala Balkanların yol güzergahlarının değişmediğini gösterebilmektedir (Selver, 2003: 22).

20. yüzyılın ikinci çeyreğinde başlayan iki kutuplu politik güç mücadelesi sonucunda; Balkanlar, mücadele sahası kapsamında Batı dünyası ile komünist dünyasının birbirine en uzun sınırı teşkil ettiği yer olmakla birlikte,

bölgenin kritik ve stratejik bir konum kazandığı söylenebilir. İşte bu dönemden itibaren Balkanlar, Sovyet Sosyalist devlet aklının sıcak denizlere inebilmek için elde edilmesi gereken bir coğrafya, ABD tarafından desteklenen Batı dünyası için ise Sovyet Sosyalist devletin engellenebilmesi için her türlü mücadelenin verilmesi gerektiği bir coğrafya konumuna gelmiştir. Bunlarla birlikte Balkanların, farklı etnik ve dini yapısal özelliğini koruduğu da vurgulamak gerekir (Sander, 2015: 240).

Balkanlar, hem 20. yüzyılda hem de günümüz 21. yüzyılda stratejik öneme haiz bir bölge oldu/olacak. Bölgede her zaman küresel ve bölgesel güçler rekabet halinde oldular (Batı, 2019: <https://m5dergi.com>). Sıcak denizlere çıkış imkânı verebilen coğrafi özelliğinin yanında tarih sahnesinde yüzyıllarca Balkanları, elde edebilmek ve tutabilmek mücadelesi var olmuştur. Bu mücadele ortamı Balkanların önemli bir bölge olduğunu bizlere gösterebilmektedir. Bu nedenlerle 20. yüzyılın başından itibaren yaşanan savaşların en uzun olanları ve şiddetli ağır kayıpların verildiği dönemler bu topraklarda sürmüş ve ne yazık ki sürekli olarak işgale ve baskıya dayalı bir mücadele var olmuştur. Soğuk Savaş Dönemi'nde Sovyet Sosyalist devlet tarafından Mackinder'in Kara Hâkimiyet Teorisine dayalı jeopolitik algılaması ile Batı'nın Spykman tarafından geliştirilen Rimland'ın karşı jeopolitik anlayışı burada apaçık görülebilmektedir. Bu kutupsal güç mücadelesinin en şiddetlisi yine bu coğrafya üzerinde yaşanmış ve bu mücadele en fazla Balkan toplumlarını etkileyecek bir şekilde Batı toplumunun zaferi ile sonuçlandığı görülmektedir. Soğuk Savaş Dönemi'nin sona ermesinin ardından güç mücadelesi anlayışının arka planına enerji kaynaklarına ve bu kaynakların dünya piyasalarında dolaşımının olabilmesi için kullanılacak rotaların kontrolü gündem oluşturmuştur. Bu gündem ile

birlikte Batı Avrupa'nın enerji ihtiyacının karşılanması kapsamında Ortadoğu ve Hazar Havzasında bulunan enerji kaynakları için en uygun rotanın yine Balkan coğrafyası olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bu nedendir ki Balkanlar, 21. yüzyılın başından itibaren yeniden güç mücadelelerinin yaşandığı bir bölge haline dönüşmekte ve dönüşmeye devam eden jeopolitik bir yer olacaktır (Karpas, 2003: 16).

Soğuk Savaş Dönemi sonrasında iki kutuplu dünya düzeninin bozulması ile Balkan coğrafyasını da ilgilendiren birçok önemli değişkenlerin ortaya çıktığı görülebilmektedir. Bu değişkenlerin başında, Batı Avrupa'nın Sovyet Sosyalist devlet tehdidinden kurtulması, Avrupa kıtası için çok önem taşıyabilen enerji kaynaklarını kontrol edebilmek, Balkanlardaki etnik kökenli milliyetçi çatışmalar olarak belirtilebilir. Bu değişkenlerin hepsine bakıldığında ise, Balkan Coğrafyası'nın stratejik önem taşıyan bir konumda olduğu gerçeğini göstermektedir. Savaş sonrasında başlayan yeni dönem Balkanları da yeni bir jeopolitik yapıya kavuşturduğu vurgulamak gerekir (Arı ve Pirinççi, 2011: 1-3). Soğuk Savaş döneminin sona ermesinin Balkanlara en önemli etkisi devlet yapılarının işleyişlerine yönelik olduğudur. Balkan coğrafyasının yaklaşık %70'ini kaplayan Yugoslavya Federatif Cumhuriyeti'nin dağılmasıyla birlikte birçok sorunda gündeme gelmiştir. Balkanların orta bölümünde farklı etnik, dil ve din'in bir arada yaşatılabilmesini sağlayan denge kısacası bozulmuştur (Batı, 2017: 4).

2. İkinci Dünya Savaşı'nda Balkanlar

Derin sistemik gelişmelerin yaşandığı tarihsel dönemlere bakıldığında, Balkan Yarımadasında çatışmacı dinamiklerin çok şiddetli bir biçimde ortaya çıktığını söyleyebiliriz. İkinci Dünya Savaşı'nın son dönemleri ve

Soğuk Savaş sonrası yaşanan süreçler, çatışma dinamiklerinin ortaya çıktığı dönemler olarak bilinmektedir. Bu dinamikler Balkanların sürekli risk taşıyan, kaynayan kazan gibi bir bölge olduğunu ve sürekli çatışma ihtimalinin gerçekleşebileceğini göstermektedir (Ortaylı, 1998: 39-61). Balkanlar eski dünyanın medeniyet köprüsüdür. Bu özelliğinden dolayıdır ki eski dünyadaki etnik ve kültürel zenginliğin bu coğrafya'ya yansıdığı görülmektedir (Batı, 2021: <https://ulesam.org>)

Balkan Yarımadası, Avrupa'nın önde gelen büyük devletlerinin gündeminde süreklilik kazanmış ve farklı bir perspektifte oluşan bir dış politika hedefi çerçevesinde yer almıştır. İngiltere, Doğu Akdeniz'in güvenliği açısından genellikle bölge gelişmelerini deniz aşırı politikası için çok yakından takip etmiş, Rusya ve Pan-Germen blokları da bölgeyi Akdeniz çanağı ve çevresinde etkinliklerini daha çok arttırmannın bir aracı olarak görmüşlerdir. Pan-Germen bloğu, Batı Balkanlar üzerinden Adriyatik denizi ve Akdeniz; Rusya da, Bulgaristan üzerinden Ege denizi ve Akdeniz bağlantısını kurmak için çalışma gayretindedir (Ortaylı, 1998: 39-61).

Balkanlar, klasik deyimle söylersek, Avrupa'nın "Barut Fıçısı" olmuştur. Kıta Avrupa'sının büyük devletleri arasında yıllardır süre gelen uyuşmazlıkların önemli bir kısmı bu küçük bölgede patlamıştır. Böylece, bu süreçlerin getirdiği kargaşa ortamı bölgenin siyasal tarih açısından başlıca özelliğini oluşturmuş ve Avrupa'nın büyük devletleri arasında ki çıkar çatışmalarına sahne olmuştur. Bölgeyi bu durum nedenleri içerisinde değerlendirecek birçok faktör etkili olmakla birlikte iki ana eksen içinde şöyle açıklama yapabiliriz; Balkan devletleri arasında ortak bir anlayışın ve birliğin kurulamaması; bölgenin büyük devletler açısından stratejik önem atfetmesidir. Balkan

ülkelerine bakıldığında yabancı güçlere karşı ortak bir savunma amacı stratejisi kurabilmek bir yana, küçük bir bölgeye sıkışmış bir sorunlar yumağı içerisinde bile aralarında belli temel konularda uzlaşmamışlar ve ortak payda da buluşmamışlardır. Balkan milletleri irdelediğinde, aralarında temas azlığı bağlamında ortak bir anlayış geliştirebilmenin zorluğu ve bununla birlikte istilacı devletlere toplu olarak bir direnme güçlerinin kalmadığı görülmektedir. Bu irdelenmenin sonucu olarak Balkanlar, radikal milliyetçi söylemlere ve çatışmalara açık bir konuma gelmiştir. Balkanlar bölgesinde birlik ve beraberlik ittifakının kurulamaması bölgenin istila kolaylığına yol açmıştır (Sander, 1969: 2-3).

İkinci Dünya Savaşı sonrası süreçte, Güney Balkanlara bakıldığında daha çok Doğu Akdeniz'in savunması açısından önem kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşının son dönemlerine geldiği zamanlarda İngiltere Başbakanı Winston Churchill'in Stalin ile yaptığı Yüzdeler Antlaşması, Güney ve Batı Balkanlar'ın Akdeniz'in güvenliği açısından önemini göstermektedir. Batılı ülkelerin bu etki alanını Sovyetler gibi ideolojik bir tehlikeye bırakmak istemediklerini ve bu stratejik etki alanını Batılılar tarafından yönetilmesinin gerekliliğini öngörmüşlerdir (Emiroğlu ve Çakır, 2008: 86-87).

İkinci Dünya Savaşı sürecinde Balkanlar faşizm ve komünizm arasında sıkıştırılmış bu iki ideolojinin rekabeti ve çatışmasının yaşandığı bir bölge olmuştur. İkinci Dünya Savaşında ittifak devletlerinin ilk işgaline uğramış Balkan ülkesi, Romanya olmuştur. Romanya'nın Birinci dünya savaşından sonuç olarak büyük bir toprak genişlemesiyle kazançlı çıkması, Romanya'ya pahalıya mal olmuş, bunun tezahürü olarak İkinci Dünya Savaşında darmadağın bir vaziyete gelmiştir. Tarihler 1940 yılını

gösterdiğinde Romanya ordusunu eğitebilmek için, Almanya ordusuyla birlikte Romanya'nın topraklarına konuşlanmıştır. Almanya'nın, Romanya askerlerini eğitime bahanesiyle başlayan işgali, diğer Balkan ülkelerinin de işgalinin habercisiydi. Almanya'nın sonraki süreçte Bulgaristan üzerinde oyunlar oynamaya başlatacağı görülecektir. Hitler'in mantığına göre öncelikle Balkanlarda kendimi güvene alayım, sonra Balkanları bir araç olarak kullanır, Sovyetleri de rahatlıkla işgal ederim düşüncesi yatmaktaydı. Tabii ki Hitler'in Balkanlarda ki son tablo şekli bu olmamakla birlikte, başka niyet olarak da ortağı olan İtalya'ya yardım edebilmek için Bulgaristan üzerinden Yunanistan işgalini gerçekleştirmek istemesiydi. Hitler'in bu stratejisine bakıldığında, Balkan ülkeleri, büyük devletlerin oyun sahasına dönüştüğü bir alan olmuştu (Sander, 1969: 15-16).

İkinci Dünya Savaşının son dönemlerine gelindiğinde İngiliz Başbakanı Winston Churchill'in Stalin ile yaptığı Yüzdeler Antlaşması, Güney ve Batı Balkanlar'ın Akdeniz'in güvenliği açısından Batılı ülkelerin kendilerini güvencede hissetmeleri açısından kendi etki alanı içinde tutma çabaları olarak görülebilir. 1878 Berlin Antlaşmasının yapıldığı dönemdeki amaçlarına bakıldığında Balkanlar bölgesindeki Rus nüfuzunu nasıl tasfiye etmişse; İkinci Dünya Savaşı sonrasında da Türkiye ve Yunanistan hariç, Batılı ülkelerin nüfuz olarak bölgeden silindiğini gözlemleyebiliriz. Sovyetler, bilinçli bir politika izleyerek 1945-1950 yılları arasında, Doğu Avrupa ülkelerinde siyasal iktidarları sanki sıralamaya koymuşçasına kademeli olarak bütünüyle kontrolü altına almaya devam etmiştir. Bulgaristan ve Arnavutluk'a bakıldığında, kuvvetli bir Sovyet kontrolü kurulduğunu gözlemleyebiliriz. Sovyetler, Yugoslavya üzerinde var olan denetim olanaklarını 1947 tarihi sonrasında azaltmıştır. 1945

ile 1989 yılları aralığına bakacak olursak, bu dönem itibariyle Doğu Avrupa'da Sovyet karşıtı hareketler gelişmesine rağmen, Sovyetlerin etkisinde bulunan Balkan ülkelerinde bir karşıt siyasal hareketin gelişmediğini belirtebiliriz (Emiroğlu ve Çakır, 2008: 88-89).

Balkanların yüz yıllardır iki yakası yan yana gelememiş bir coğrafi bölge denilmesinin nedeni, acaba Balkan ülkelerinin aralarında ki rekabetlerini ve çekememezliklerini büyük devletlere hazır bir tepside sunabilmesinde mi yatıyordu? Evet, böyle denilebilir, örneğin; Almanya'nın Bulgaristan üzerinden Yunanistan işgalini göze alması aynı zamanda her zaman ki hayali olan Büyük Bulgaristan'ı kurmak olan Bulgaristan'ın iştahını kabartıyor, kaybettiğim toprakları tekrar Yunanistan'dan alabilirim düşüncesini güçlendiriyor. Bulgaristan işte bu veya bu gibi kendince sebeplerle İkinci Dünya Savaşı sürecinde Almanya'nın yanında ve aynı blokta yer almak istemiştir. Bulgaristan'ın bu hamlesi ister istemez Yugoslavya'nın işgalini kolaylaştırmış, bunun yanında Arnavutluk'ta konuşlu bulunan İtalya ordusunun işini de kolaylaştırmış, böylece Yunanistan İttifak Devletleri tarafından işgal edilmiştir. Yunanistan'ın işgali dediğimiz gibi öncelikle Balkan ülkelerinin kendi aralarında ki husumet ve rekabet duygusunun tezahürü olarak sirayet etmiştir. Romanya, Yunanistan, Yugoslavya işgalleri ve Bulgaristan'ın gönüllü olarak İttifak Devletlerine katılımı Almanya'nın İkinci Dünya Savaşında Balkanları kapsama alanına aldığını gösterebilmektedir. Yıllardır Balkanların başına gelen iç çekişme hadiseleri İkinci Dünya Savaşında tekrar su yüzeyine çıkmış ve sorunlar yumağı halini almıştır (Sander, 1969: 16-25).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Balkanlar bir türlü çözümlenemeyen bir vaka olmaya devam etmiştir. Dünya'yı şekillendirmeye çalışan güçlerin savaş

sonrası Balkanları haritada şekillendirme konusunda uzlaşamadıkları görülecektir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında yapılacak "Yalta" ve "Postdam" Konferanslarında ABD, İngiltere ve Sovyetlerin Balkan topraklarını paylaşmak için birbirlerine üstünlük kurma konferansına dönüştüğü de unutulmamalıdır. Sovyetlerin sahada Balkanları, özellikle Doğu Balkanlarda ele geçirdiği üstünlüğü diplomasi yoluyla masada kaybetmek istemeyecektir. Sovyetler, bu üstünlüğünü elde tutmak isteyecektir ve yaptığı işgal gibi bir kazanım olarak görecektir (Tellal, 2013: 51-52).

Yüzdeler Antlaşması, Churchill ve Stalin arasında 9 Ekim 1944 yılında Moskova şehrinde ikili arasında yapılan gizli anlaşma çerçevesinde yapılmıştır. Yüzdeler Antlaşması, Balkanları kendi himayelerine alacak şekilde nüfuz oranları paylaşımlarının tespit ettirilmesine yönelik yapılmıştır. Bu nüfuz oranlarına bakacak olursak; Romanya'da Sovyetler %90, diğer ülkelerin payı %10 olacak; Yugoslavya'da İngiltere %50, Sovyetler %50 olacak; Macaristan'da İngiltere %50, Sovyetler %50 olacak; Bulgaristan'da Sovyetler %75, İngiltere %25 olacak şekilde Balkan ülkeleri oranlara bölünmüş ve bununla işgalin açıklığı ortaya çıkmıştır. Bu antlaşma ile birlikte İngiltere gibi güçlü realitenin elinde yalnızca Yunanistan da ki nüfuzunu sağlayabilmek kalabilmiş ve geri kalan Balkan ülkeleri Sovyetlerin kaderine bırakılmıştır. Tabii ki Churchill Yugoslavya'da ki Tito'nun bulunduğu ideolojik himayenin varlığını da öngörerek Yunanistan tercihini seçmiştir. Yüzde Antlaşmasının, Sovyetlerin ideolojik emellerine katkıda bulunduğu ilerleyen zamanlarda zaten anlaşılacaktır (Sander, 1969: 18-19).

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Sonuç olarak, Balkanlar geçmişten günümüze ve geleceğe dünya anakaraları üzerinde önem arz eden jeopolitik bir konuma haizdir. Bu önem gerek coğrafi ve

ekonomik gerekse jeopolitik anlamda birçok başlık ve konu esas alınarak ifade edilebilir. Balkanlara tarihsel perspektiften şöyle bir baktığımızda; bu topraklar üzerinde birçok imparatorluk, devlet ve devletçikler kurulduğunu, kurulanların da tarihin tozlu sayfalarında yok olup gittiğini belirtebiliriz. Balkanlar zor coğrafyadır, küresel ve bölgesel güçlerin mücadele alanı olmakla birlikte, Avro-Asya üzerinden dünyanın sayılı transit-geçiş güzergâhıdır. Balkanlar her yüzyılda kaderiymiş gibi savaşlar ve acılar yaşamış bir bölgedir, ayrıca gözyaşlarına boyanmış milletleri barındırmaktadır. Bundan dolayıdır ki, İkinci Dünya Savaşında hem "Batı" bloğunun hem de "Doğu" bloğunun arasında Balkanlar sıkışmıştır, bu sıkışma Kıta Avrupa'sında savaşın şiddetle cereyan ettiği ve iliklerine kadar yaşandığı Balkanlar. Balkanların farklılıkları içerisinde barındırdığı bir gerçektir, bu farklılıklar bazen bir potada birlikteyken güzeldir, bazen de kaos yaratmaya mevcuttur. Ezcümle: Balkanlar jeopolitik konumu ve barındırdığı zenginliklerle her zaman küresel aktörlerin siyasetini dayatmaya çalıştığı bir bölgedir.

Güney Ferhat BATI

Balkan Jeopolitiği Ve İkinci Dünya Savaşında Balkanlar

Kaynakça

ARI, T. ve Ferhat Pirinççi. (2011). "Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Balkan Politikası" Alternatif Politika, 1(3):1-30.

BATI, G.F. (2017). "AB ve Balkanlarda Güneydoğu Avrupa İşbirliği Paketi ile Bölgesel İşbirliği Konseyi'nin Entegrasyonu" Europe Journal of Managerial Research,1(1): 1-12

BATI, G.F. (2021). Balkanlar ve Bosna-Hersek "Dayton" ile Sürdürülemez. <https://ulesam.org/balkanlar-ve-bosna-hersek-dayton-ile-surdurulemez.html>, Erişim: 5 Eylül 2021

BATI, G.F. (2019). Güneydoğu Avrupa İşbirliğinde "Bölgeselcilik" Misyonu. <https://m5dergi.com/son-sayi/makaleler/guneydogu-avrupa-isbirliginde-bolgeselcilik-misyonu/>, Erişim: 1 Eylül 2021

Britannica Ansiklopedisi. (2016) <http://global.britannica.com/search?query=Balkan> Erişim: 6 Haziran 2021

KARPAT, K. (2003). Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri, 1.Baskı. Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

ORTAYLI, İ. (1998). Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu, İstanbul: İletişim Yayınları.

ÖZEY, R. (2013). Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasi Coğrafya, 9.Baskı. İstanbul: Aktif Yayınevi.

SANDER, O. (2015). Siyasi Tarih (1918-1994), 25.Baskı. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.

SANDER, O. (1969). Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965), 1.Baskı. Ankara: Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

SELVER, M. (2003). Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna, 1.Baskı. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

ROBERT, T. (1999), Serbia Under Milosevic: Politics in the 1990s, London: Hurst&Company.

EMİROĞLU, H. ve Muhammet Faruk Çakır (2008). "Yugoslavya'nın Dağılması Sürecinde Trans-Atlantik Dış Politika Parametreleri (1990-1995)" Avrasya Etüdüleri. (3):83-112.

YAKUT, K. ve Esra Yakut (2013). İkinci Dünya Savaşı (1939-1945), Şu kitapta Editör İlber Ortaylı, Siyasi Tarih 2, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 32-63.

YERASİMOS, S. (2015). Milliyetler ve Sınırlar, Balkanlar, Kafkasya ve Orta-Doğu, 7.Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

